אשבל השדה Stachys arvensis – צמח אדום הפורח במישור החוף (אפריל 2016)

כתבה: ערגה אלוני

אשבל השדה *Stachys arvensis* (שפתניים), הוא צמח חד-שנתי בעל גבעול מרובע ושעיר בגובה של כ-20 ס"מ. העלים פשוטים, גודלם כ-3 ס"מ, בעלי שפה חרוקה מכוסים שערות לבנות מפושקות ומסודרים נגדית על הגבעול. העלים התחתונים נישאים על פטוטרת קצרה. העלים העליונים פטוטרתם קצרה או חסרה, והם כמעט יושבים על הגבעול.

התפרחת דמוית אשכול. הפרחים מסודרים על הגבעול בדורים של 6-4 פרחים המרוחקים זה מזה. הפרחים בעלי עוקץ קצר, גביע ובתוכו נתונה כותרת בהירה דו-שפתנית.

הגביע שעיר, אורכו 7-4 מ"מ, מאוחה עד מחציתו, בהמשכו 5 שינים שוות באורכן המסתיימות בקצה מחודד. שיני הגביע לעיתים בעלי גוון חום אדמדם וזה צבעם של עורקי העלים הצעירים הבולטים בצדו התחתון של העלה.

צינור הכותרת מאוחה עד כמחציתו, בולט מהגביע, ומסתיים בשתי שפות בנות 5 אונות. השפה העליונה אשר לה 2 אונות, היא זקופה וקמורה. השפה התחתונה בת 3 אונות מופשלת מטה: האונה אמצעית מעוגלת, ארוכה משתי האחרות. שתי האונות הצדדיות קצרות, דמויות שינים. לעיתים מנוקדת האונה התחתונה בנקודות קטנות סגולות ובעורקים עדינים סגולים. הפרחים דו-מיניים, האבקנים מספרם 4, קבועים על צינור הכותרת. שני אבקנים קצרים ושנים ארוכים יותר בולטים מהכותרת. עמוד העלי גבוה ובראשו 2 אונות. השחלה עילית. הפרי מכיל 4 פרודות.

אשבל השדה. צילמה: ערגה אלוני ©

אשבל השדה הוא מין נדיר הנפוץ במישור החוף באדמות חמרה וחמרה חולית. הוא גדל באזורים מוצלים בשולי שדות ובמשוכות. פורח בחודשים מרץ אפריל. כיום מצוי רק בשרון. בעבר, גדל ב 10 אתרים מוכרים. בשנות התשעים של המאה ה-20 נותרו רק ארבעה: בשמורת הדסים, אילנות מערב ומזרח, ובהוד השרון. בשנת 2006 נמצא ליד גדות הירקון סמוך לצומת מורשה ע"י עמית מנדלסון. ה**אשבל** מצוי גם בחורשת הסרג'נטים במזרח נתניה. בשנת 2012 צולמו על ידי מספר פרטים. בשנת 2014, לאחר שריפה של חלק מעצי האקליפטוסים בחורשה, נותרו שטחים פתוחים ללא תחרות עם מינים אחרים, והופיעו מאות רבות של צמחי **אשבל השדה**. כיום (2016) שוב נתפס השטח שהתפנה ואוכלוסיית ה**אשבל** פחתה.

תפוצת הצמח בעולם היא ים-תיכונית ואירו-סיבירית. **האשבל** נדיר ביותר בשולי שדות בקרקעות חמרה במישור החוף. אוכלוסיות השרון היא הקצה הדרומי של תפוצתו העולמית באגן המזרחי של הים התיכון (צמח פריפריאלי צפוני). הצמח מצוי בעיקר באזור הים-תיכוני: מספרד, מרוקו, אלג'יריה, צרפת ואיטליה במערב ועד טורקיה, כרתים ולבנון במזרח. חסר בסוריה ובקפריסין. באירופה גדל במרכז אירופה ומערבה. מצוי גם באוקיינוס האטלנטי, באיים הקנריים, באיים האזוריים ובאיי כף-ורדה. כמו כן מצוי כצמח צידי שדות גם בדרום אמריקה ובדרום אפריקה. פיזורו במרחב גדול כמו זה, מרמז על יכולת חדירה, צמיחה מהירה, ופיזור זרעים יעיל, אשר מותיר מאגר-זרעים גדול וחיוני של הזרעים בקרקע לזמן ממושך. בארץ כאמור, הוא מוגבל למישור החוף. הוא נעלם מהנוף בגלל היעלמות בית-הגידול שלו, וכאן נשקפת סכנה לקיומו.

==========

כל הזכויות שמורות ל"כלנית" ©

לציטוט: אלוני ע 2016 אשבל השדה Stachys arvensis – צמח אדום הפורח במישור החוף (אפריל 2016), "פורחים עכשיו", כתב-עת "כלנית", מספר 3.
https://www.kalanit.org.il/stachys-arvensis